

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ง
บทคัดย่อภาษาไทย	จ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฉ
สารบัญตาราง	ฎ
สารบัญภาพ	ฏ
สารบัญแผนภูมิ	ณ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	3
1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย	3
1.4 ขอบเขตของการวิจัย	4
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ	4
1.6 การนำเสนอผลการวิจัย	5
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
2.1 สถานภาพความรู้ที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ของเมืองเชียงใหม่และบ้านดึก	8
2.1.1 ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจของเมืองเชียงใหม่	8
2.1.2 บทบาทของชาวจีนในเมืองเชียงใหม่	14
2.1.3 พัฒนาการอาคารสถาปัตยกรรมและบ้านเรือนไทยที่ได้รับอิทธิพลจากต่างชาติ	18
2.1.4 พัฒนาการอาคารสถาปัตยกรรมและบ้านเรือนในล้านนา	21
2.2 องค์ความรู้เกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์สถานในประเทศไทย	22

2.2.1	ความหมายและคำจำกัดความของพิพิธภัณฑ์	22
2.2.2	ความเป็นมาของพิพิธภัณฑ์ในประเทศไทย	23
2.2.3	ภารกิจและหน้าที่หลักของพิพิธภัณฑ์	25
2.2.4	ประเภทของพิพิธภัณฑ์	28
2.2.5	การจัดการและการดำเนินงานพิพิธภัณฑ์	30
2.2.6	บทบาทของพิพิธภัณฑ์	36
2.2.7	การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ให้ประสบผลสำเร็จ	38
2.2.8	พิพิธภัณฑ์เอกชน	41
2.3	แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้	41
2.3.1	แนวคิดแหล่งเรียนรู้	41
2.3.2	แนวคิดการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม	44
2.3.3	แนวคิดจิตวิทยาในการรับรู้	54
2.3.4	แนวคิดจิตวิทยาในการเรียนรู้	56
2.4	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	57
บทที่ 3 วิธีการดำเนินงานวิจัย		64
3.1	รูปแบบการวิจัย	65
3.2	การศึกษาภาคเอกสาร ทบทวนวรรณกรรม และแนวคิดทฤษฎี	65
3.3	การศึกษาบริบทของ “บ้านตึก” กลุ่มอาคารบ้านหลวงอนุสารสุนทรจังหวัดเชียงใหม่	66
3.4	การศึกษาและวิเคราะห์ศักยภาพและความพร้อมของ “บ้านตึก” ในการนำมาจัดตั้งเป็นอนุสรณ์สถานและพิพิธภัณฑ์เพื่อการเรียนรู้	67
3.5	การศึกษาเพื่อหารูปแบบและวิธีการในการจัดการ “บ้านตึก” ให้เป็นอนุสรณ์สถานและพิพิธภัณฑ์เพื่อการเรียนรู้	68
3.6	การจัดการ “บ้านตึก” กลุ่มอาคารบ้านหลวงอนุสารสุนทรให้เป็นอนุสรณ์สถานและพิพิธภัณฑ์เพื่อการเรียนรู้	70
บทที่ 4 “บ้านตึก” กลุ่มอาคารบ้านหลวงอนุสารสุนทร จังหวัดเชียงใหม่ กับศักยภาพของการเป็นอนุสรณ์สถานและพิพิธภัณฑ์เพื่อการเรียนรู้		72

4.1	การศึกษาบริบทของ “บ้านตึก” กลุ่มอาคารบ้านหลวงอนุสารสุนทรจังหวัดเชียงใหม่	71
4.1.1	ประวัติความเป็นมา	73
4.1.2	ที่ตั้งและลักษณะทางกายภาพ	89
4.1.3	แผนผังของกลุ่มอาคาร และลักษณะอาคาร	90
4.1.4	สภาพและการใช้ประโยชน์ของอาคารทั้งในอดีตและปัจจุบัน	98
4.1.5	คุณค่าของ “บ้านตึก” กลุ่มอาคารบ้านหลวงอนุสารสุนทร	104
4.2	การศึกษาและวิเคราะห์ศักยภาพและความพร้อมของ “บ้านตึก” ในการจัดตั้งเป็นอนุสรณ์สถานและพิพิธภัณฑ์เพื่อการเรียนรู้	104
4.2.1	ที่ตั้งและสภาพพื้นที่	104
4.2.2	วัตถุประสงค์ของเครื่องใช้ที่เกี่ยวข้องกับอาคาร	105
4.2.3	สรุปศักยภาพและความพร้อมของ “บ้านตึก” ในการนำมาจัดตั้งเป็นอนุสรณ์สถานและพิพิธภัณฑ์เพื่อการเรียนรู้	113
บทที่ 5	การจัดการ “บ้านตึก” กลุ่มอาคารบ้านหลวงอนุสารสุนทร จังหวัดเชียงใหม่	115
5.1	การศึกษาเพื่อหารูปแบบและวิธีการในการจัดการ “บ้านตึก” ให้เป็นอนุสรณ์สถานและพิพิธภัณฑ์เพื่อการเรียนรู้	116
5.1.1	การศึกษาความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากกลุ่มทายาท หลวงอนุสารสุนทร นักวิชาการเกี่ยวกับ การจัดการ “บ้านตึก” กลุ่มอาคารบ้านของหลวงอนุสารสุนทรให้เป็นอนุสรณ์สถาน และพิพิธภัณฑ์เพื่อการเรียนรู้	116
5.1.2	การศึกษาวิเคราะห์เพื่อหารูปแบบและวิธีการที่เหมาะสมในการจัดการ “บ้านตึก” กลุ่มอาคารบ้านหลวงอนุสารสุนทร จังหวัดเชียงใหม่ ให้เป็นอนุสรณ์สถานและพิพิธภัณฑ์เพื่อการเรียนรู้	120
5.2	การจัดการ “บ้านตึก” กลุ่มอาคารบ้านหลวงอนุสารสุนทร ให้เป็นอนุสรณ์สถาน และพิพิธภัณฑ์เพื่อการเรียนรู้	121
5.2.1	การอนุรักษ์ปรับปรุงอาคารสถานที่ “บ้านตึก” กลุ่มอาคารบ้าน หลวงอนุสารสุนทร ให้เป็นอนุสรณ์สถานทางประวัติศาสตร์	121

5.2.2	การจัดการอาคาร “ตึกหลวง” ให้เป็นอนุสรณ์สถานและพิพิธภัณฑ์ เพื่อการเรียนรู้	157
5.2.3	การบริหารจัดการอนุสรณ์สถานและพิพิธภัณฑ์เพื่อการเรียนรู้	190
บทที่ 6	สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	204
6.1	สรุปผลการศึกษา	204
6.2	อภิปรายผล	207
6.3	ข้อเสนอแนะในการศึกษาค้นคว้าต่อไป	208
บรรณานุกรม		210
ภาคผนวก		217
ประวัติผู้เขียน		245

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 Copyright© by Chiang Mai University
 All rights reserved

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 4.1 ตัวอย่างโบราณวัตถุที่สำรวจพบภายในกลุ่มอาคาร

106

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

สารบัญภาพ

	หน้า	
ภาพ 4.1	นางคำเที่ยง และนางอโนชา พร้อมด้วยลูกหลาน	75
ภาพ 4.2	หลวงอนุสารสุนทรและนางคำเที่ยง	76
ภาพ 4.3	บรรยากาศการถ่อเรือหางแมงป่อง หรือ เรือแม่ป๊ะในอดีต	79
ภาพ 4.4	บรรยากาศการเดินทางรถบนถนนสายเชียงใหม่-ลำพูน ควบคุมโดยนายบุญปั้น พงษ์ประดิษฐ์	81
ภาพ 4.5	รถ ROVER ของหลวงอนุสารสุนทร	81
ภาพ 4.6	นางอุณณ์ ชูติมา และนางแจ่มจิตต์ เกาหัวตันน์ในชุดเครื่องแบบนักเรียน ร.ร.เรยีนา เซลี	86
ภาพ 4.7	แผนที่แสดงถึงที่ตั้ง กลุ่มอาคารหลวงอนุสารสุนทร ในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่	90
ภาพ 4.8	แผนที่ขยาย ที่ดินอาคารอนุสารสุนทร บริเวณริมฝั่งแม่น้ำปิง	90
ภาพ 4.9	ภาพจำลอง 3 มิติ กลุ่มอาคาร “บ้านตึก”	91
ภาพ 4.10	แผนผังภายในบริเวณ “บ้านตึก”	91
ภาพ 4.11	บรรยากาศอาคาร “ตึกหลวง” ในปัจจุบัน	93
ภาพ 4.12	บรรยากาศอาคาร “เรือนแถว” ในปัจจุบัน	94
ภาพ 4.13	บรรยากาศอาคาร “ครัวไฟ” ในปัจจุบัน	95
ภาพ 4.14	บรรยากาศอาคาร “ตึกแดง” ในปัจจุบัน	96
ภาพ 4.15	บรรยากาศอาคาร “ตึกขาว” ในปัจจุบัน	97
ภาพ 4.16	บรรยากาศภายในบริเวณ “บ้านตึก” ปัจจุบัน	98
ภาพ 4.17	“ตึกหลวง” ชั้นล่าง	99
ภาพ 4.18	“ตึกหลวง” ชั้นบน	100
ภาพ 4.19	“เรือนแถว” ชั้นสอง	100
ภาพ 4.20	“เรือนแถว” ชั้นล่าง	101
ภาพ 4.21	“ครัวไฟ”	101
ภาพ 4.22	“ตึกแดง” ชั้นล่าง	102
ภาพ 4.23	“ตึกแดง” ชั้นสอง	102
ภาพ 4.24	“ตึกขาว” ชั้นล่าง	103
ภาพ 4.25	“ตึกขาว” ชั้นสอง	103

ภาพ 4.26	“ตึกขาว” ชั้นสาม	103
ภาพ 5.1	บริเวณด้านหน้าของตึกหลวง ติดกับถนนวิชัยยานนท์ปัจจุบัน	124
ภาพ 5.2	กำแพงด้านหลังอาคารตึกหลวง ซึ่งได้รับความเสียหายจากความชื้น	125
ภาพ 5.3	บรรยากาศภายในบริเวณสวนปัจจุบัน	125
ภาพ 5.4	ผังพื้นที่ชั้นล่างของตึกหลวงในปัจจุบัน	127
ภาพ 5.5	จำลองด้านหน้าอาคารในอดีต (ตึกถนนวิชัยยานนท์)	127
ภาพ 5.6	จำลองด้านหลังอาคารในอดีต (ก่อนการต่อเติมอาคาร)	127
ภาพ 5.7	พื้นที่ของตึกแดงที่ชั้นบนและชั้นล่างเป็นพื้นไม้	128
ภาพ 5.8	ผนังก่ออิฐฉาบปูนของตึกแดง	128
ภาพ 5.9	การซ่อมแซมผนังก่ออิฐได้ทำสีทับใหม่หลายครั้ง	128
ภาพ 5.10	ตัวอย่างวิธีการที่ทำให้ผนังหายใจ	129
ภาพ 5.11	ลักษณะฝ้าเพดานตึกหลวงมีลักษณะฝ้าเพดานไม้ แบบตีซ้อนเป็นเกล็ด	129
ภาพ 5.12	ระบบไฟฟ้าในอาคารสำนักงานตึกหลวงในปัจจุบัน	129
ภาพ 5.13	ภายใน “ตึกหลวง” ชั้นสอง ปัจจุบันถูกดัดแปลงเป็นห้องประชุม	130
ภาพ 5.14	ภาพถ่ายตึกหลวงปัจจุบันและอดีต	131
ภาพ 5.15	ภาพจำลอง 3 มิติ ตึกหลวงด้านทิศตะวันตก (ด้านหน้า)	131
ภาพ 5.16	ภาพจำลอง 3 มิติ ตึกหลวงด้านทิศใต้	132
ภาพ 5.17	ภาพจำลอง 3 มิติ ตึกหลวงด้านทิศตะวันออก (ด้านหลัง)	132
ภาพ 5.18	ภาพจำลอง 3 มิติ ตึกหลวงด้านทิศเหนือ	132
ภาพ 5.19	ลวดลายฉลุตกแต่ง ด้านหน้าอาคาร “ตึกหลวง”	134
ภาพ 5.20	ลวดลายฉลุตกแต่ง ภายในอาคาร “ตึกหลวง”	135
ภาพ 5.21	ลวดลายฉลุตกแต่ง ประตูหน้าต่าง “ตึกหลวง”	136
ภาพ 5.22	อุปกรณ์อาคาร มือจับ กลอนประตู “ตึกหลวง”	137
ภาพ 5.23	อุปกรณ์อาคาร มือจับ กลอนประตู “ตึกหลวง” ห้องนอนหลวงอนุสารสุนทร	138
ภาพ 5.24	อุปกรณ์อาคาร ส่วนประกอบอาคารต่างๆ “ตึกหลวง”	139
ภาพ 5.25	อุปกรณ์อาคาร ส่วนประกอบอาคารต่างๆ “ตึกหลวง”	140
ภาพ 5.26	หน้าต่าง ประตู ส่วนประกอบอาคารต่างๆ “ตึกหลวง”	141
ภาพ 5.27	หน้าต่าง ประตู ส่วนประกอบอาคารต่างๆ ที่มีการต่อเติมเปลี่ยนแปลง “ตึกหลวง”	142
ภาพ 5.28	หน้าต่างประตูอาคาร ส่วนประกอบอาคารสำคัญต่างๆ “ตึกหลวง”	143

ภาพ 5.29	ลวดลายฉลุ หน้าต่างประตูอาคาร ส่วนประกอบอาคารสำคัญต่างๆ “ตึกหลวง”	144
ภาพ 5.30	ลวดลายฉลุ และความเสียหายที่เกิดขึ้นในส่วนประกอบอาคารต่างๆ “ตึกหลวง”	145
ภาพ 5.31	อุปกรณ์อาคาร ส่วนประกอบอาคาร ระบบไฟฟ้า “ตึกหลวง”	146
ภาพ 5.32	อุปกรณ์อาคาร ส่วนประกอบอาคาร ระบบไฟฟ้า “ตึกหลวง”	147
ภาพ 5.33	รูปตัดโครงสร้างหลังคา “ตึกหลวง”	148
ภาพ 5.34	แนวเชิงชายปีกนก	149
ภาพ 5.35	แนวการวางจันทัน	149
ภาพ 5.36	แนวไม้แป้นฝ้าเพดาน	150
ภาพ 5.37	แนวโครงสร้างเสริมแนวทแยง เพื่อเพิ่มความแข็งแรงของโครงคร่าวเพดาน	150
ภาพ 5.38	แนวโครงคร่าวฝ้าเพดาน	151
ภาพ 5.39	สำรวจใต้หลังคา	151
ภาพ 5.40	โครงสร้างส่วนเพิ่มเติมเพื่อเพิ่มความแข็งแรงของโครงสร้าง	151
ภาพ 5.41	โครงสร้างบางส่วนเริ่มถูกความชื้นจากหลังคาทำลาย	152
ภาพ 5.42	ช่องเปิดระบายอากาศใต้หลังคาทั้งสองด้านถูกก่ออิฐปิดทับ	152
ภาพ 5.43	แปและกระเบื้องดินขอส่วนใหญ่อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ดี	152
ภาพ 5.44	ความชำรุดของจันทันและคานที่เริ่มผุ	152
ภาพ 5.45	ตัวอย่างผลงานศิลปะที่ถูกประยุกต์ใช้กับอาคาร “ตึกหลวง”	154
ภาพ 5.46	แผนผังแสดงการจัดการกลุ่มอาคาร “บ้านตึก” ชั้นที่ 1	176
ภาพ 5.47	แผนผังแสดงการจัดการกลุ่มอาคาร “บ้านตึก” ชั้นที่ 2	177
ภาพ 5.48	บรรยากาศภายในอาคารอเนกประสงค์ เมื่อเปิดม่านบนหลังคาออก	179
ภาพ 5.49	บรรยากาศภายในอาคารอเนกประสงค์ เมื่อปิดม่านบนลงกลาง	179
ภาพ 5.50	บรรยากาศสวนกลางแจ้ง	180
ภาพ 5.51	บรรยากาศภายในห้องจัดแสดงที่ 1 บทบาทของชาวจีนช่วงกำเนิดทุนนิยมในเชียงใหม่	181
ภาพ 5.52	จากมุมสูงแสดงการจัดวางภายในห้องจัดแสดงที่ 1	181
ภาพ 5.53	บรรยากาศภายในห้องจัดแสดงที่ 2 ห้องพักส่วนตัวของหลวงอนุสารสุนทร	182
ภาพ 5.54	บรรยากาศภายในห้องจัดแสดงที่ 2 ธุรกิจโรงรับจำนำ ปล่อยสินเชื่อ จำนองที่ดิน	183
ภาพ 5.55	บรรยากาศภายในห้องจัดแสดงที่ 2 บริเวณกิจการธนาคาร	183
ภาพ 5.56	จากมุมสูงแสดงการจัดวางภายในห้องจัดแสดงที่ 2	183
ภาพ 5.57	บรรยากาศภายในห้องจัดแสดงที่ 3 ห้างชวียงเส็งในอดีต	184

ภาพ 5.58	บรรยากาศภายในห้องจัดแสดงที่ 4 แสดงประวัติและผลงานทายาทรุ่นที่ 3	185
ภาพ 5.59	ภาพจากมุมสูงแสดงการจัดวางภายในห้องจัดแสดงที่ 3 และ 4	185
ภาพ 5.60	บรรยากาศภายในห้องจัดแสดงที่ 5 สรุปความสัมพันธ์ของหลวงอนุสารสุนทร และตระกูลชุตินา-นิมมานเหมินท์ ในสังคมล้านนาทางเศรษฐกิจและสังคม	186
ภาพ 5.61	ตัวอย่างการใช้ App. ในพิพิธภัณฑ์สมิธโซเนียน กรุงวอชิงตัน ดี.ซี. ประเทศสหรัฐอเมริกา	187
ภาพ 5.62	ตัวอย่างการใช้ QR Code พิพิธภัณฑ์พาวเวอร์เฮาส์ กรุงซิดนีย์ ประเทศออสเตรเลีย	187
ภาพ 5.63	ตัวอย่าง เครื่อง Kinect	188
ภาพ 5.64	ตัวอย่างการใช้งานหน้าจอสัมผัสบนผนังห้องจัดแสดง	188
ภาพ 5.65	บรรยากาศภายในร้านขายของที่ระลึก	194
ภาพ 5.66	บรรยากาศภายในร้าน “อโนจา” หรือ “Anoja”	194
ภาพ 5.67	จากมุมสูงแสดงการจัดวางภายในร้าน “อโนจา” หรือ “Anoja”	195

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 Copyright© by Chiang Mai University
 All rights reserved

สารบัญแผนภูมิ

	หน้า
แผนภูมิ 5.1 แผนภูมิความสัมพันธ์มาสู่การจัดแนวทางของเรื่องและเขียนบทนิทรรศการ	169
แผนภูมิ 5.2 แนวทางการเขียนบทนิทรรศการบทบาทของชาวจีนช่วงกำเนิดทุนนิยม	170
แผนภูมิ 5.3 แนวทางการเขียนบทนิทรรศการประวัติและผลงานของหลวงอนุสารสุนทร ภรรยา และลูก	171
แผนภูมิ 5.4 แนวทางการเขียนบทนิทรรศการห้วงช่วงแสงในอดีต	172
แผนภูมิ 5.5 แนวทางการเขียนบทนิทรรศการประวัติและผลงานของทายาทรุ่นที่ 3	172
แผนภูมิ 5.6 แนวทางการเขียนบทนิทรรศการการจัดการแสดงในพิพิธภัณฑ์อนุสารสุนทร	173

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved